

spásy, základní kristologický příběh, apokalyptická prorocství a alchymistické procesy.

Jak bylo již řečeno, části věnované prorocké slozce Rupescissova myšlenkového světa vycházejí prakticky výhradně z dosavadního bádání. Záměrem autorky ovšem nebylo přispět k prohloubení poznání zaměřeného výlučně tímto směrem. Velkým přínosem monografie je poukaz na propojenost dvou sfér, dvou hermeneutických výkladů světa, které autoři středověkých prorockých textů nevnímali nezbytně odděleně. DeVun na mnoha místech demonstrovala pro středověk nijak ojedinělé splynutí přírodovědného a nábožensko-mystického interpretačního vzorce. Ačkoliv přistoupila ke zpracovávané problematice z pozice historika, tedy s nutně omezenými metodologickými nástroji, přínos její knihy ke komplexnějšímu pochopení středověkého apokalyptického myšlení je nepopíratelný. Lze jen vyjádřit naději, že v budoucnu bude započatý výzkum pokračovat na interdisciplinární úrovni. Případné zapojení odborníka z oblasti přírodních věd by nepochybně posunulo naše poznání o velký krok dále.

PAVLÍNA CERMANOVÁ

Anna WAŠKO, *Arystokraci ducha. Obraz społeczeństwa średnio-wiecznego w Revelationes św. Brygidy Szwedzkiej*, Księgarnia akademicka, Kraków 2009

344 s., ISBN 978-83-7188-225-8

Osobnost a dílo pozdně středověké vizionářky a světice Brigity Švédské (1303–1373) je vyhledávaným a oblíbeným předmětem zkoumání nejrůznějších medievistických a kulturně vědních disciplín – od historiografie přes literární vědu a filologii, jazykovědu až k teologii, religionistice a genderovým studiím. Především pak *Revelationes*, soubor textů dochovaný v mnoha textových a jazykových verzích, opisech z období od posledních dvou desetiletí 14. století hluboko do novověku, se těší značnému zájmu.

Jedním z nejnovějších příspěvků na poli brigitologického bádání je monografie polské badatelky Anny Waško, která si dala za úkol popsat obraz pozdně středověké společnosti, tak jak jej lze abstrahovat právě z Brigitiných *Revelationes*. To nevypadá na první pohled jako složitý úkol, otázkou nicméně je, zda jeho splnění může pro

stávající vědecké bádání, ať už brigitologické, či obecně medievistické, přinést nějakou nadhodnotu poznání. Všechny texty, které se v souboru Brigitiných vidění nacházejí, se explicitně obracují ke společnosti nebo k jejím částem jako k přímému adresátovi – ve velké většině jde o promluvy nějaké křesťanské transcendentní autority (Ježíše Krista, Panny Marie, různých andělů či světců), které mají prostřednictvím vizionářky upomenout křesťanské společenství na základní ctnosti a podnitit je k dodržování norem křesťanského života, jejichž prostřednictvím lze jediné dosáhnout spásy. Součástí promluv jsou pak i rozsáhlá líčení stavu této společnosti, který – jak konstatují jednotlivé autority – neodpovídá křesťanskému ideálu, což je i vlastním důvodem ke zmíněným napomenutím a poučením.

Tento formální charakter dochovaných textů a jejich intence určuje i charakter popisu stávající křesťanské společnosti, který je, zjednodušeně řečeno, modelový. Jak píše Waško, „*model opisujący społeczność średniowieczną ma jednak charakter postulatywny, w pewnym sensie idealny*“ (s. 10), nicméně „*wzorce społecznego porządku odwierciedlają sposób postrzegania świata i ucieleśniają potrzeby i ideały ludzi danej epoki*“ (s. 14). Proti těmto konstatováním se jistě nedá mnoho namítnout a lze je aplikovat i na Brigitiny *Revelationes* – zda lze s jejich pomocí *Revelationes* i analyzovat, je otázka, kterou autorka sice netematizuje, její kniha však dává svým způsobem jasnou odpověď.

„Modelovému“ obrazu středověké společnosti v *Revelationes* věnuje Waško dalších dvě stě padesát stran textu. Pojednání dělí do kapitol celkem věrně sledujících tematické rozvržení *Revelationes*: Nejprve jde o řád světa a stvoření, poté o církve jako společenství věřících (samostatnou podkapitolu dostávají na rozdíl od *Revelationes* židé spolu s pohany, ale také například ženy); dále jsou pojednány vládnoucí světské a církevní stavy – nejdříve obsáhle vládci (papež a králové), velmi podrobně rytíři a poněkud stručněji ostatní příslušníci církevní hierarchie včetně mnišských řádů. Knihu uzavírá dvacetistránkový výklad hierarchie křesťanského společenství podle zásluh, které ve svých poučeních transcendentní autority různým způsobem tematizují. V závěru autorka konstatuje, že „*konsekwencja i wyrazistość*“ Brigitina „*obrazu świata i społeczeństwa ma korzenie nie w przemyślanym działaniu, lecz w mentalności*“.

V podstatě veškerý text práce tvoří převyprávění vyňatých pasáží z kritického vydání *Revelationes*. Do jaké míry lze obsahy jejich jednotlivých kapitol považovat za typické představy „středověké společnosti“, je velmi důležitou otázkou, kterou však Waško bohužel zcela pomíjí – každého badatele, který je alespoň rámcově seznámen s komplikovanou historií dochování brigitinských textů, musí její paušální „objasnění“ obsahů *Revelationes* s pomocí pojmu „mentalita“ opravdu překvapit. Nicméně v diskurzu, v němž se Waško v knize pohybuje a který nikdy neopouští, jde o závěr zcela pochopitelný: Nejedná se totiž v žádném případě o historiografický, filologický, kulturologický, teologický či vůbec nějakým způsobem „vědecký“ diskurz, nýbrž o diskurz, v němž se už pohybovala i svěťice, o jejímž díle Waško píše: o diskurz křesťanský, nábožensko-vzdělávatelný a hagiografický. Pro čtenáře, který si přeje seznámit se s Brigitou Švédskou a jejím dílem v tomto rámci, je monografie Anny Waško dobrou volbou – i když lze hádat, že četba samotných *Revelationes* by jej mohla obohatit více. S vědeckým tázáním po středověké společnosti a jejích referenčních horizontech má kniha bohužel celkem málo společného. Vše, co nějakým způsobem upomíná na minulé vědecké bádání (především pak odkazy na koncepty školy *Annales*), musí čtenáře nakonec pouze mást. V takovém případě mu lze dát pouze jedinou radu: neobsahuje-li text, který sám sebe označuje za výsledek vědeckého zkoumání, žádnou srozumitelnou a v rámci daného badatelského diskurzu relevantní vědeckou otázku, je třeba s ním zacházet opatrně, neboť se může stát, že se nejedná o příspěvek k bádání, nýbrž ve výsledku o jeho předmět: pro kulturně historickou studii o tom, v jakých nejrůznějších diskurzích lze v současné době Brigitu Švédskou tematizovat, se již v knihovnách nachází materiálu dost a dost. Monografie Anny Waško je pro takovéto bádání dalším celkem zajímavým objektem.

PAVLÍNA RYCHTEROVÁ

Anne HUDSON, *Studies in the Transmission of Wyclif's Writings*, Ashgate Publishing, Aldershot – Burlington 2008 (= Variorum Collected Studies Series, 907)

XIV + 376 s., ISBN 978-0-754-65964-8

Anne Hudson's *Studies in the Transmission of Wyclif's Writings* gathers sixteen essays (four of them new) that represent the emphases of Hudson's research since the publication of her widely acclaimed monograph *The Premature Reformation* (Oxford 1988). In addition to the essays, Hudson provides an appendix of addenda and corrigenda to Williel R. Thomson's *The Latin Writings of John Wyclif: An Annotated Catalog* (Toronto 1983). This book is an invaluable resource for scholars of John Wyclif's oeuvre and its circulation history; it brings to bear on this complex subject Hudson's unparalleled expertise and the meticulous analysis that characterizes her work. And as a collection, we now have conveniently between two covers a number of essays that have previously been available in journals and *Festschriften* that are not uniformly available in academic libraries.

Whereas *The Premature Reformation* introduced new approaches for considering the texts of Wyclif and his English followers that were written in Latin as well as (in the case of his disciples) the vernacular, this collection examines more narrowly Wyclif's Latin writings as they were adapted, disseminated, read, cited and suppressed. Chapters II, III, XIV and XVI in particular take up Hudson's own call for further study of Wycliffite-Hussite communication in the Conclusion to her *Premature Reformation*, though the book is concerned with far more than the Bohemian adventures of Wyclif's writings. Since twelve of the chapters have been published previously elsewhere, I shall focus here on the four chapters that Hudson presents for the first time.

In chapter I, *Introduction: Wyclif's Works and their Dissemination*, Hudson specifies that her interest in this book is less with the content of Wyclif's writings as with their "publication", which she defines as "the way in which a text was (or was not) released by the author to a public, whether individual, institutional or general" (p. 1). She points out that what is interesting about the transmission of Wyclif's texts is not that there